

FILOSOFI FOR BØRN

Af Mette Hegnhøj Mortensen

I Valhalla, SFOen på Thorsager Skole, er der mange små filosoffer. I dag sidder pædagogstuderende Mia Guldhammer sammen med otte af dem omkring bordet i værkstedet. På den anden side af den lukkede dør, står der: FILOSOFI FOR BØRN. De plejer ikke at være så mange, men i anledningen af JAGOOs besøg, er der flere børn, der har stukket hovedet indenfor til filosofi i dag.

Tanker udover det sædvanlige

Katrine er en af de garvede. Hun har været med, lige siden Mia første gang inviterede til filosofi. "Det er sjovt, for jeg kommer til at tænke over sådan nogen ting, som jeg ikke går og tænker over i hverdagen," fortæller Katrine. Hun synes, hun får tænkt tingene godt igennem, når hun selv skal finde et svar på spørgsmål som: *Hvem kunne du godt tænke dig at være bare en enkelt dag?*

Tankearkæologi

Det med at komme i dybden med et emne, egner filosofien sig efter Mias erfaring rigtig godt til. "Det er en fed måde at få snakket om en helt masse ting på. Man kan sådan få lov til at grave lidt i hovederne på børnene," fortæller Mia om hendes fascination af at filosofere med børnene. Hun er selv en grubler, der ikke kan lade være med at filosofere over hverdagen og livet, og ideen til at filosofere sammen med børn fik Mia, da hun stødte på Antje Damms to bøger "[Spørg mig!](#)" og "[Er 7 mange?](#)".

Hun begyndte at læse dem med sine egne to børn og opdagede, hvor meget hun kunne få at vide om børnenes tanker og liv ved at stille dem spørgsmål fra bøgerne og snakke med dem om de emner, spørgsmålene lægger op til.

Filosofispil

Allerede under Mias øvelsespraktik i en børnehave, prøvede hun filosofiideen af i rollen som pædagog. "Børnene var vilde med spørgsmålene og spurgte ofte: har du den der bog med i dag? Så sad de i en klynge omkring mig, og jeg skrev deres svar ned og læste dem højt flere gange," fortæller Mia om børnehavebørnenes interesse. I børnehaven opstod de filosofiske stunder oftest spontant, og så blev bogen hevet frem. Her i SFOen er det nærmest gået hen og blevet et spil, som Katrine siger.

"Bogen stjal indimellem lidt for megen opmærksomhed, når vi sad en større gruppe sammen," forklarer Mia. Så nu har hun og Katrine udvalgt deres yndlingsspørgsmål fra de to bøger og skrevet hvert spørgsmål ned på et kort. "Så kan vi også stadig gøre det, når Mia rejser med bogen," fortæller Katrine, som har dekoreret alle kortenes bagsider med et filosofiflag.

Bedstevenner og skønhed

En af børnene har trukket et kort og læser højt: *Hvem er din bedste ven?* Det er netop et af Katrines yndlingsspørgsmål. "Det kan jeg godt li, for så får man alle de andres at vide, og man kan høre, om de svarer det samme som sidst," fortæller hun. Børnene fortæller en efter en, hvem deres bedste ven(ner) er, og et nyt spørgsmål

bliver læst højt: *Er vi alle smukke?* Det synes de fleste, men Sandie er ikke helt sikker. "Jeg så engang en gammel mand med klap for det ene øje og rådne tænder. Han haltede sådan på sit ene ben," beskriver hun og når frem til: "Han var ikke smuk".

Kunsten at lade tankerne vandre

Katrine synes, at nogen af spørgsmålene er svære at svare på. Som for eksempel: *Hvad lavede du i din mors mave?* "Det kan man jo ikke rigtig lige huske," siger hun. Ifølge Katrine er det vigtigt at sige sandheden: "Man skal prøve at sige det sådan, som det er. Det er lidt irriterende, hvis der er andre, der sidder og lyver. Så skal man i hvert fald først sige, at det er noget, man tror eller finder på." Fra sine erfaringer med både børnehavebørn og SFObørn ser Mia en klar forskel på, hvordan børnene på de forskellige alderstrin går til det at filosofere. "Børnehavebørnene er meget fantasifulde og har den der alt-kan-lade-sig-gøre tænkning," fortæller Mia.

"SFObørnene har været længere i verden, og de fleste har ikke helt den samme magiske tænkning. De er mere interesserede i logiske sammenhænge og har mere den der rigtig-forkert måde at tænke på." Efter Mias mening hænger det sammen med, at børnene i skolen vænnes til at tænke realistisk, logisk og resultatorienteret. Hun ser et stort behov for, at børnene opmuntres til at turde tænke lange tankekæder, fabulere over et emne og fyre løs. "De børn i SFOen, der kan det, bliver af de andre opfattet som fantasifulde børn. Det er dem, der spiser usynlige lagkager og altid kan finde på noget at tegne," fortæller hun.

Et spørgsmål – mange gode svar

Det gode ved at stille spørgsmål til børnene i et filosofisk forum er i følge Mia, at i filosofi er der ikke et rigtigt svar – men mange gode. Man svarer det, der er rigtig for en selv, og den virkelighed er der ingen, der kan tage fra en. Derfor er det også et godt forum at snakke om det, som ikke altid er så nemt eller "stuerent". Mia snakker med børnene om både sorg og savn, om skældud og om at føle sig uretfærdigt behandlet af andre, for her er alt tilladt at sige. Og det er børnene utrolig gode til at håndtere. "Vi har det her spørgsmål: *Hvem kan du slet ikke lide?* Det svarer de på og hæfter altid en acceptabel og forståelig begrundelse på," fortæller Mia om børnenes evne til at rumme hinandens svar og tilføjer, at de også kan udpege deres bedste venner uden det behøver være gensidigt. Det er i Mias øjne en god træning for den voksne i at blive bevidst om, hvad børnene kan klare at høre. Og det kan de, fordi det er ting, de som regel allerede ved det.

Hvad vi gemmer indeni

Det handler om at få sat ord på det, der er indeni. Det usynlige og usagte, som man efter Mias opfattelse kan gå rundt og blive helt

ensom af ikke at få lejlighed til at dele med andre. "Vi snakker jo så meget om, at børnene skal kunne udtrykke alle slags følelser," siger Mia og fortsætter: "Det er bare ikke altid så nemt at signalere. Man prøver at sætte nogle ord på og sige: jeg kan godt høre, du bliver vred over det der. Men med filosofien kan jeg skabe et rum, hvor anerkendelsen ligger lige for, fordi jeg lytter til dem med oprigtig opmærksomhed. Her kan jeg få et kig ind i deres virkelighed og deres konflikter, mens de ikke står på og i en situation, hvor jeg ikke skal gribe ind eller vurdere. Så der er meget hul igennem fra børnenes side, fordi der ikke sidder en voksen, som de skal være på vagt overfor."

Filosofiører

På et af Mia og Katrines kort står spørgsmålet: *Er der et bandeord, som du synes er skægt?* Det er et spørgsmål, der virkelig kan få børnene til at blafre med ørerne. *Kan vi sidde her og sige det overfor dig i en SFO, hvor man ikke må bande?* er den reaktion, Mia som regel møder hos børnene, første gang de hører det. Og ja det kan de. For Mia er det vigtigt at skabe en stemning, hvor rollerne ophæves. En ø i hverdagen hvor man tager fat i nogle helt andre spørgsmål end dem, man oftest kommer til at stille i hverdagen. "Tit ligger der et krav, en påmindelse eller en irettesættelse i de spørgsmål, vi stiller børnene. Har du husket dit og dat. De her spørgsmål er helt fritaget for den slags," fortæller Mia.

Filosofiører

Som spørgsmålene i bøgerne er formuleret, forærer de den voksne en del af "konceptet" og indstillingen. Men der er stadig meget overladt til pædagogen, hvis det skal lykkes at tune de fordomsfrie filosofiører ind på børnenes tanker og bare lytte. "Man skal kunne sætte sig ind i, hvordan det er at gå rundt og have store tanker," forklarer Mia. "Og så skal man simpelthen tage hænderne på ryggen og holde mund, selvom de siger noget, der får det til at trække i ens mundvige." Hvis man til gengæld forstår at skille tingene ad, kan pædagogen få en større forståelse for et barn, og få nogle brikker til at falde på plads, hvis der er noget man undrer sig over hos et barn. "Men man skal ikke i situationen sidde og indhente konkrete oplysninger om et barn. Hvis et barn f.eks. på spørgsmålet *Hvad er din far bedst til?* svarer: *at skælde ud!* er det ikke noget, man konkret skal bruge i situationen. Så vender vi emnet og snakker om, hvordan det er at blive skældt ud," fortæller Mia om sine etiske overvejelser. For hun mærker tydeligt, hvordan børnene viser hende stor tillid og taler frit fra leveren, når de filosoferer, og så er det vigtigt, at virkelighedstrangen ikke tager over og bryder magien.

At dele

Det er Mias holdning, at man som voksen skal have lyst til at give noget af sig selv. "Når de spørger mig, fortæller jeg om mit eget liv, om oplevelser og drømme. Jeg havde fortalt en historie om min mormor og hendes glansbilledsamling. Næste dag tog jeg glansbilledalbummet med for at vise det frem til børnene. Og de behandlede det som en hemmelig skat, de havde fået lov at kigge på," siger Mia. "Vi deler noget af vores liv, som vi ikke deler til dagligt, når vi fortæller om vores ønsker og tanker, og det tror jeg er væsentligt for alle."

Mia har selv nogle helt klare barndoms minder, som hun kan dele med børnene og så kan hun genkende det, de siger. "Jeg kan selv huske, hvordan det var at føle og tænke, som de gør. Det tror jeg er en stor fordel, når jeg lytter til dem. Det giver sådan en lettelse: så er jeg ikke den eneste i verden, der har haft det sådan her," fortæller hun.

Filosofi for fire

Når det gælder filosofien handler det om ikke at være for mange. Katrine mener, det er i overkanten med otte børn som i dag. "Det er bedst, hvis vi er sådan en fire fem stykker. Så kommer svarene rimelig hurtigt, og man skal ikke sidde og vente på, at de andre lige får tænkt," fortæller Katrine.

Ud over kanten

Mia kan også bedst lide, hvis de er en lille intim flok, fordi det er så vigtigt at få skabt en stemning, hvor der bliver plads til, at det pludselig er emnet, der bliver det interessante. "For det enkelte barn er det at blive spurgt en vigtig del af det. At den voksne interesserer sig for dig, fordi du er dig og gerne vil høre, hvad du siger," fortæller Mia. "Men kunsten er at overbevise dem om, at det ikke drejer sig om mig. For egentlig er det jo emnet, der er interessant. At komme udover kanten, udover det der med, hvad man er vant til at tænke til daglig. Der hvor samtalen ikke er menneskefikseret, hvor emnet tager opmærksomheden, og vi finder ud af noget nyt sammen." Og det er virkelig her, det bliver en oplevelse. "Når det er allerbedst, snakker vi sammen som mennesker. Så glemmer jeg, at jeg er voksen, og de glemmer, jeg er voksen. Så får de et helt særligt smil på læben, og vi glemmer alt omkring os," fortæller Mia om de helt særlige stunder, der indimellem opstår, når hun filosoferer med børnene.

Spontane eller planlagte øer?

Mia har programsat filosofien to gange om ugen, men det er egentlig ikke sådan, hun bedst kan lide at filosofere: "Optimalt set skal det bare opstå i hverdagen, det er faktisk ikke egnet til at være organiseret på en bestemt dag. Det er også i de der gyldne

øjeblikke, hvor det bare opstår af sig selv, at du kan fange de børn, der ikke selv søger det."

På den anden side kan det efter Mias mening være en god ide at skemalægge det for at komme igang og få nogle systematiske erfaringer med den voksnes rolle, stemningen, børnenes tilgang til spørgsmålene, hvad de bliver optaget af, hvad der forstyrrer dem osv.

Et argument for at fastsætte filosofien til en bestemt dag kunne også være at give det plads og vise, at samtale er en vigtig aktivitet. At man skal bruge både tid og f.eks. et uforstyrret lokale. "Men måske handler det i virkeligheden mest om, hvilken struktur der passer dig bedst som pædagog. Jeg befinder mig bedst i det, når det opstår spontant," fortæller Mia.

Små rummelige filosoffer

Men hvad så med de børn, der ikke opsøger det selv? Er filosofi for de særligt kloge hoveder eller hvad?

Nej, ikke efter Mias erfaring og overbevisning: "Det fine ved det er netop, at alle kan være med. På tværs af alder og uden at skulle være god til noget særligt. Alle børn kan som udgangspunkt filosofere, det er påvirkninger udefra, der afgør, hvor meget du holder fast i denne her evne til at tænke derudaf. Og der ligger så megen dannelse i at gøre det. Det giver en dybere selvforståelse, som er en vigtig baggrund for bedre at kunne sætte sig ind i andres tankegang. Når du ved, hvad du selv synes og ved, så er du et godt skridt på vej til at kunne rumme andre."

Da JAGOO besøgte Valhalla på Thorsager skole, var dagens små filosoffer Aske, Katrine, Katja, Malene, Caroline, Julie, Melanie og Sandie som fandt deres egne svar på bl.a.:

Hvad ville du lave om på, hvis du var konge eller dronning?

Hvad er du bedre til end din far og mor?

Er vi alle smukke?

Hvad laver du, når du keder dig?

Se hvordan du laver dit eget filosofispil her:

<http://www.jagoo.dk/artiklen.asp?contentid=684>

Læs JAGOOs anmeldelser af de omtalte bøger:

Spørg mig!

http://www.jagoo.dk/litteratur_anmeldelsen.asp?bookchid=256

Er 7 mange?

http://www.jagoo.dk/litteratur_anmeldelsen.asp?bookchid=255